

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2021.3.16>

О. В. Михайловська

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій
Національний університет «Чернігівська політехніка»

І. М. Михайловський

здобувач,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

У статті приділено увагу проблемам розвитку соціальної інфраструктури, як складової ефективних трансформаційних процесів в Україні на шляху до євроінтеграції. Від рівня розвитку соціальної інфраструктури залежить якість життя населення, піднесення соціально-економічного розвитку держави, що актуалізуєш пошук нових управлінських механізмів, які відповідають умовам сьогодення та здатні забезпечити оптимальність фінансування та утримання об'єктів соціальної сфери між людиною, підприємством, місцевою владою та державою в цілому. Наголошено на важливості поєднання діяльності державно-владних структур, суспільних об'єднань (бізнес, місцеве самоврядування, ініціативні люди) для подолання проблем розвитку соціальної інфраструктури. Важливо оперативно визначити додаткові стратегічні можливості розвитку соціальної інфраструктури, оскільки досі існує розрив між ним та потребами громадянського суспільства. Акцентовано, що розвиток соціальної інфраструктури необхідно розглядати у фокусі публічно-управлінської взаємодії. Зазначене потребує консолідації зусиль держави, бізнес-структур, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Підкреслено важливість формування ефективної системи управління в аспекті розвитку соціальної інфраструктури. Схарактеризовано деякі приклади співпраці у процесі розвитку соціальної інфраструктури, які сприяють розвитку потенціалу територіальних громад та активізують їх участі у процесі прийняття важливих управлінських рішень. Успіх розвитку територіальних громад залежить від спроможності громади перетворити соціальну інфраструктуру в актив розвитку, що потребує удосконалення управлінської діяльності за даним напрямом. Виділено основні компоненти процесу розвитку соціальної інфраструктури, поєднання яких сприятиме переходу взаємодії між ними на якісно новий рівень. Наголошено, що розвинута соціальна інфраструктура здатна задовольнити потреби населення та сприяє створенню нових робочих місць.

Ключові слова: управління, публічно-управлінська діяльність, процес, територіальна громада, потенціал.

Постановка проблеми. Трансформації соціальних систем, які відбуваються разом зі змінами у суспільно-політичній діяльності України, суттєво посилюють важливість розвитку соціальної інфраструктури, актуалізуючи роль місцевого самоврядування як впливової сили у даному напрямі. Соціальна інфраструктура залишається важливою складовою подальшого розвитку України та її руху до європейського майбутнього, що впливає на всі сфери життєдіяльності людей. Сьогодні для подолання проблем розвитку соціальної інфраструктури важливо гармонійно поєднати діяльність як

державно-владних структур, так і суспільних об'єднань (бізнес, місцеве самоврядування, ініціативні люди) та спрямувати її на розв'язання даного питання.

Важливо розуміти, що вирішення проблемних питань соціальної інфраструктури охоплюють не лише сферу державної влади, а й також безпосередньо реалізується на основі синтезу різних типів влади, що наявні у суспільстві. Водночас від рівня розвитку соціальної інфраструктури залежить якість життя населення, піднесення соціально-економічного розвитку тощо. Тож практика такого розвитку потребує роз-

робки нових підходів та механізмів, що відповідають умовам сьогодення. На жаль, сьогодні науковці продовжують констатувати існування розриву між розвитком соціальної інфраструктури та потребами громадянського суспільства. Для налагодження подальших процесів розвитку соціальної інфраструктури необхідно оперативно визначати додаткові стратегічні можливості та знаходити приховані резерви підвищення ефективності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. В умовах сучасності важливе місце відводиться соціальному розвитку та соціальній інфраструктурі, адже їх призначенням є створення комфортного середовища та умов життєдіяльності суспільства. Безперечно вагомий вклад у дослідження теоретичних і практичних проблем розвитку соціальної інфраструктури належить таким науковцям, як: О. Алимов, В. Геєць, Б. Данилишин, Л. Ковальська, В. Куценко, А. Мазараки, Р. Нурксе, М. Орлатий, Р. Оуен, Д. Стеченко, П. Розенштейн-Родан, та інші.

Широке коло проблем розвитку соціальної інфраструктури у фокусі стратегічного управління достатньо ґрунтовно було розглянуто такими дослідниками, як: Л. Головка [1] (обґрунтування необхідності підвищення ролі суспільно-державного управління та міжрегіонального договірної моделювання при вирішенні проблем соціальної інфраструктури), М. Трофименко (фінансові проблеми розвитку соціальної інфраструктури та шляхи їх вирішення) [2], М. Тимошенко, Н. Морозюк (поліпшення якості товарів і послуг, які надають об'єкти соціальної інфраструктури) [3], Н. Резнікова, В. Панченко (глобальні проблеми розвитку інфраструктури) [4], О. Болотна (соціальні інновації) [5], О. Телетов (удосконалення інфраструктури в умовах інноваційного розвитку) [6], О. Григор (ресурсне забезпечення розвитку інфраструктури) [7], С. Кириченко (використання світового досвіду щодо розвитку соціальної інфраструктури) [8] та іншими. Однак питання розвитку соціальної інфраструктури потребують додаткових досліджень в аспекті удосконалення взаємодії між ключовими стейкхолдерами, що сприяють даному процесу.

Мета статті – аналіз теоретичних та практичних аспектів розвитку соціальної інфраструктури в Україні та визначення перспективних шляхів взаємодії основних стейкхолдерів даного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток України може бути

забезпечений шляхом реалізації стратегічного пріоритету – підвищення якості життя населення. Складовою даної соціально значущої мети є належний рівень розвитку інфраструктури країни. У 2014 році для підтримки країн G20 в їхньому прагненні підвищувати якість інфраструктури та її доступність у всьому світі було створено Центр глобальної інфраструктури (Global Infrastructure Hub, GIH). Водночас глобальний дефіцит інфраструктури продовжує зростати щороку. Так, за оцінкою McKinsey Global Institute (MGI), упродовж 2016–2030 років у середньому необхідно було б щорічно інвестувати в інфраструктуру \$3,3 трлн, а за умови збереження поточних тенденцій щорічний дефіцит становитиме \$0,35 трлн й до 2030 року сягне \$5,3 трлн. Щоб заповнити цю прогалину, загальні прогнозовані витрати мають зростати на 19%, порівняно з поточним рівнем інвестицій [4]. За прогнозними даними світової аудиторської та консалтингової компанії PriceWaterhouseCoopers до 2025 року загальний обсяг інвестицій в інфраструктурні проекти здатен перевищити 78 трлн дол [8].

У класифікації інфраструктури виділяють наступні її типи: 1) муніципальна (вуличне освітлення, дороги, мости й підземна інфраструктура); 2) комунальні послуги (газ, вода, електрика); 3) транспорт (автомобільний і залізничний); 4) соціальна інфраструктура (школи, лікарні тощо). При цьому соціальна інфраструктура виступає базою формування людського капіталу.

Поняття «соціальна інфраструктура» розглядається у багатьох науках, але однозначного визначення воно досі не отримало. Однак науковці погоджуються в тому, що для розвитку соціальної інфраструктури необхідно створювати механізми, які здатні забезпечити оптимальність фінансування та утримання об'єктів соціальної сфери між людиною, підприємством, місцевою владою та державою в цілому [6]. На думку авторів, розвиток соціальної інфраструктури необхідно розглядати у фокусі публічно-управлінської взаємодії, яка спрямована на удосконалення загальносуспільного розвитку, реалізацію заходів з розвитку як особистості, так і суспільства в цілому, підвищення якості життя населення. Тож, розвиток соціальної інфраструктури потребує консолідації зусиль держави, бізнес-структур, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Щоб охопити всі процеси, які сприяють розвитку соціальної інфраструктури важливо

сформувати ефективну систему управлінського впливу. Ефективне управління соціальною інфраструктурою сприяє її розвитку, а як наслідок підвищення якості життя населення. Менеджмент соціальної інфраструктури є частиною соціального управління та включає вирішення питань щодо фінансування розвитку соціальної інфраструктури. Відтак актуальності набуває проєктний підхід. Прикладом може слугувати Проєкт «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури УФСІ VI», що фінансується урядом Федеративної Республіки Німеччина через Німецький банк розвитку, розрахований на період 2018 – 2023 роки та включає покращення інфраструктури об'єктів соціальної сфери (шкіл та дошкільних навчальних закладів) у громадах, які приймають внутрішньо переміщених осіб, бюджет якого складає 9 млн євро.

Діяльність українського фонду соціальних інвестицій (УФСІ) спрямована розбудова потенціалу територіальних громад, покращення умов надання базових соціальних послуг та сприяння розвитку соціальної сфери й інфраструктури України. Донорами фонду виступали Уряд Німеччини (KfW), Світовий банк, Європейський Союз, Уряд Японії (JSDF), Уряд Швеції (Sida), Уряд Великої Британії (DFID), Фонд імені Чарльза Стюарта Мотта, Канадське агентство міжнародного розвитку, Міжнародний фонд «Відродження», Програма розвитку ООН.

УФСІ виступає партнером у використанні коштів міжнародної допомоги для потреб соціальної сфери з акцентом на розбудову об'єктів соціальної інфраструктури (інвестує кошти міжнародних донорів у соціальну сферу). Основні напрямки інвестування наступні: 1) сприяння реформуванню системи соціальних послуг (розробка проєктів нормативних документів та методичних документів спрямованих на регулювання діяльності у сфері соціальних послуг вразливим групам населення); 2) створення інноваційних моделей соціальних послуг для вразливих груп населення (осіб з обмеженими можливостями, дітей-сиріт, безпритульних, осіб похилого віку, жертв насилля тощо); 3) ремонт житлових об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури (дитячих садків, шкіл, фельдшерсько-акушерських пунктів, клубів, водогонів, доріг); 4) розвиток потенціалу територіальних громад у вирішенні місцевих проблем, активізація їх участі у процесі прийняття рішень. Зауважимо, що останній пункт становить особливу цікавість в контексті реформаційних змін в нашій державі.

У процесі розвитку соціальної інфраструктури продовжує активно використовуватися принцип державно-приватного партнерства (ДПП) та публічно-приватного партнерства (ППП) для залучення недержавних інвестиційних ресурсів. Зауважимо, що такі форми співпраці сприяють розвитку потенціалу територіальних громад щодо вирішення проблем у сфері соціальної інфраструктури та активізують їх участі у процесі прийняття важливих рішень.

У фокусі позитивних зрушень в аспекті розвитку соціальної інфраструктури доцільно вказати на те, що в Україні було створено геоінформаційну базу даних надавачів публічних послуг на рівні територіальних громад, що містить 26 мереж надання послуг (освітніх, медичних, адміністративних тощо) і 100 шарів геоданих. Для цього було проінвентаризовано 150300 об'єктів соціальної інфраструктури. До бази було внесено дані щодо об'єктів соціальної інфраструктури, які необхідно створити. Тобто, кошти, які передбачені держбюджетом на регіональний розвиток, мають використовуватися з урахуванням даних геоінформаційної бази та стандартів надання послуг в різних сферах, що сприятиме ефективному використанню ресурсів і розвитку соціальної інфраструктури для надання якісних послуг по всій території України [9].

Далі можемо виділити ключові компоненти процесу розвитку соціальної інфраструктури та вказати на доцільність їх поєднання (рис. 1), що сприятиме трансформації взаємодії та переходу її на якісно новий рівень розвитку. Розвинута соціальна інфраструктура не лише здатна задовольнити потреби населення, а й вимагає залучення додаткової кількості трудових ресурсів для її обслуговування, що сприяє створенню нових робочих місць. При цьому важлива роль відводиться органам місцевої влади, що створюють необхідні сприятливі умови для формування оптимальної соціальної інфраструктури кожного населеного пункту, що відповідає потребам громадян як споживачів соціальних послуг.

Однак, зазначимо, що сьогодні успіх розвитку територіальних громад залежить не лише від розвиненої соціальної інфраструктури, але й від спроможності самої громади перетворити її в актив розвитку. Даний процес потребує удосконалення управлінської діяльності, ретельного узгодження інтересів стейкхолдерів, пошуку ефективних механізмів взаємодії.

Висновок. Отже, суспільство виступає головним драйвером впровадження ефективних змін



Рис. 1. Взаємодія ключових компонентів у процесі розвитку соціальної інфраструктури

в аспекті розвитку соціальної інфраструктури, що сприяє забезпеченню гідного рівня життя. Здатність до консолідації зусиль та адаптації до змін, чітке окреслення пріоритетів та очікувань суспільства є засадою подальшого розвитку соціальної інфраструктури. Сьогодні вже сформовано вагомий перелік позитивних зрушень відносно практики розвитку соціальної інфраструктури, однак вона досі має певний фрагментарний характер і не спрямована на глибшу інтеграцію цілей всіх зацікавлених сторін. Тож, важливості набуває питання налагодження сприятливих умов для співпраці ключових стейкхолдерів щодо розвитку соціальної інфраструктури, оскільки така взаємодія в Україні поки що не достатньо налагоджена та не спрямована на використання наявного потенціалу.

Список використаної літератури:

1. Головка Л.; Жаховська В., Цісецький О. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2014. № 19, С. 16-24
2. Трофименко М. Ю. Фінансові ресурси розвитку соціальної інфраструктури України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит". – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2018. 248 с.
3. Тимошенко М. М., Морозюк Н. В. Проблеми розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. *Агросвіт*. 2014. № 22. С. 47-49.
4. Резнікова Н. Битва інфраструктур. Журнал «Український тиждень» №37 (720). URL: <https://tyzhden.ua/bytva-infrastruktur/>
5. Болотна О. В., Костюк М. К. Соціальні інновації як інструмент підвищення якості життя населення України. *Економіка та суспільство*. 2017. Випуск № 10. С. 510-517.
6. Телетов О. С., Суміна О. М., Косолап Н. Є. Удосконалення інфраструктури як напрямок реалізації соціального маркетингу в умовах інноваційного розвитку підприємств і територій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 3. С. 39-47
7. Григор О. О., Пригодюк О. М. Ресурсне забезпечення розвитку соціальної інфраструктури регіону. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 50. С. 5-12.
8. Кириченко С. О. Використання світового досвіду задля розвитку соціальної інфраструктури в регіонах України. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2016. № 13. С. 48-55
9. Робота над оптимальною мережею соціальної інфраструктури та завершення підготовки перспективних планів. Що далі? Офіційний вебсайт «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12173>

Mykhailovska O. V., Mykhailovskyi I. M. Current problems of social infrastructure development: theory and practice

The article pays attention to the problems of social infrastructure development as a component of effective transformational processes in Ukraine on the way to European integration. The quality of

life of the population depends on the level of development of the social infrastructure, the rise of the socio-economic development of the state, which actualizes the search for new management mechanisms that meet the conditions of today and are able to ensure optimal financing and maintenance of social sphere objects between people, enterprises, local authorities and the state in as a whole. The importance of combining the activities of state and power structures, public associations (business, local self-government, initiative people) to overcome the problems of social infrastructure development is emphasized. It is important to quickly identify additional strategic opportunities for the development of social infrastructure, since there is still a gap between it and the needs of civil society. The development of social infrastructure must be considered in the focus of public-management interaction. This requires consolidation of the efforts of the state, business structures, local self-government and institutions of civil society. The importance of the formation of an effective management system in the aspect of social infrastructure development is emphasized. Some examples of cooperation in the process of social infrastructure development are characterized, which contribute to the development of the potential of territorial communities and activate their participation in the process of making important management decisions. The success of the development of territorial communities depends on the community's ability to transform social infrastructure into a development asset, which requires improvement of management activities in this direction. The main components of the social infrastructure development process are highlighted, the combination of which will contribute to the transition of interaction between them to a qualitatively new level. It was emphasized that the developed social infrastructure is able to satisfy the needs of the population and contributes to the creation of new jobs.

Key words: *management, public management activity, process, territorial community, potential.*